

RUSYA'DA YEREL YÖNETİMLERİN DEMOKRATİKLEŞME SÜREÇLERİNİN SOSYOLOJİK TAHLİLİ

Gali Galiyev
İldar Gimayev

Özet: Küreselleşmenin en yeni olgularının hem olumlu hem de olumsuz eğilimler taşıdığı söylenebilir. Küreselleşme, bir taraftan sosyo-ekonomik sistemin aktif dönüşümünü, insanlar, kişisel gruplar, uluslar, devletler ve medeniyetler arasındaki bağların yoğunluğunu arttırmayı teşvik ederken diğer taraftan ise istikrarsızlığı, yoksulluk ve işsizliğin artmasına neden olan içsel marjinalleşmeyi, geleneksel ulusal-devlet insan varlık biçimlerinin kendi kendine yeterliliğini kaybetmesini gerektirmektedir. Bu çalışma, yerel yönetim, çeşitli kamu kuruluşları ve kâr amacı gütmeyen kuruluşların temsilcilerini içermektedir. Çalışmada, demokrasinin gelişmesi ve meselelerinin sosyo-politik denetimi sonucunda, modern Rusya'nın karşı karşıya olduğu bir dizi sorun vurgulanmıştır. Bu çalışma ile küreselleşme süreçlerinin yerel yönetim kurumlarının gelişimi üzerindeki etkisi, bu sorunların incelenmesi ile toplumun son derece ilgisiz tutumu ve yerel yönetim yetkililerinin temsilcilerine olan güveninin bariz nedenleri ortaya konulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, Demokrasi, Yerel Yönetim, Rusya.

SOCIOLOGICAL ANALYSIS OF DEMOCRATIZATION PROCESSES OF LOCAL GOVERNMENTS IN RUSSIA

Gali Galiyev
İldar Gimayev

Abstract: It can be said that the most recent phenomena of globalization have both positive and negative tendencies. Globalization encourages the active transformation of the socio-economic system, increasing the intensity of ties between people, individual groups, nations, states and civilizations, while on the other hand, it requires the inherent marginalization that leads to instability, poverty and unemployment, the loss of self-sufficiency of the traditional national state human existence forms. This study includes representatives of local government, various public institutions and non-profit organizations. The study highlights a number of problems facing modern Russia as a result of the development of democracy and the socio-political control of its issues. With this study, the impact of globalization processes on the development of local government institutions, the highly indifferent attitude of the society and the obvious reasons for the trust of local government officials to their representatives will be revealed by examining these problems.

Keywords: Globalization, Democracy, Local Government, Russia.

RUSYA'DA YEREL YÖNETİMLERİN DEMOKRATİKLEŞME SÜREÇLERİNİN SOSYOLOJİK TAHLİLİ*

Gali GALİYEV**
İldar GİMAYEV***

Giriş

Bugün, hiç kuşkusuz küreselleşmenin en yeni olguları hem olumlu hem de olumsuz eğilimler taşımaktadır. Küreselleşme, sosyo-ekonomik sistemin aktif dönüşümünü, insanlar, kişisel gruplar, uluslar, devletler ve medeniyetler arasındaki bağların yoğunluğunu arttırmayı teşvik ederken aynı zamanda istikrarsızlığı, yoksulluk ve işsizliğin artmasına neden olan içsel marjinalleşmeyi, geleneksel ulusal-devlet insan varlık biçimlerinin kendi kendine yeterliliğini kaybetmesini gerektirmektedir. Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa ülkeleri ve Orta Doğu'daki son gelişmelerle kanıtlandığı üzere küreselleşme ve demokrasi arasındaki gerilim artmaktadır. Tespit edilen sorunlar Rusya için de temel teşkil etmektedir. Bu durum, büyük ölçüde, Rusya'nın idari yapısının etnik çeşitliliğinden ve burada yaşayan halkların sayısından kaynaklanmaktadır.

Sosyo-politik denetim açısından, demokrasinin temeli öncelikle yerel yönetimdir. Küreselleşme çağında yerel yönetim, çok yönlü birleşik bir toplumun oluşturulması ve ulusal gelenekler ve kültürün korunması olmak üzere iki süreci birleştirmeye izin veren bir toplum düzeni haline gelmiştir. Yerel yönetimler düzeyinde demokrasinin sosyo-politik denetimi, "Demokrasi ve yerel yönetimler" uluslararası sosyolojik araştırma programı çerçevesinde yürütülen, Rusya'nın 25 bölgesini kapsayan araştırma, belediyeler düzeyinde demokratik ilkelerin gelişiminin derecesini ve çeşitli faktörlerin Rusya'daki yerel yönetimin gelişimi üzerindeki etkisinin seviyesini belirlemeyi mümkün kılmıştır.

Çalışma, yerel yönetim, çeşitli kamu kuruluşları ve kâr amacı gütmeyen kuruluşların temsilcilerini içermektedir. Çalışmada, demokrasinin gelişmesi

---

* Tercüme (Ruscadan Türkçeye) Ali Doğan Tüfekçioğlu; Araş. Gör., İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi

** Sosyoloji Bilimi Doktoru, Profesör, Avrasya Sosyologlar Derneği Başkanı, Rusya, Ufa.

*** Sosyoloji Bilimi Adayı, Avrasya Sosyologlar Derneği Müdürü, Rusya, Ufa.

ve meselelerinin sosyo-politik denetimi sonucunda, modern Rusya'nın karşı karşıya olduğu bir dizi sorun vurgulanmıştır.

Rusya'da Yerel Yönetimlerin Demokratikleşme Sorunları

İlk sorun, yerel yönetimlerin demokratikleşme düzeyiyle ilgilidir. Nitekim katılımcıların yalnız %25,7'si Rus demokrasisinin işlevselliğinin iyi olduğunu, %60,5'i Rusya'da demokrasi olduğunu, ancak eksiklikleri olduğunu, %13,3'ü ülkede demokratik süreçlerin olmadığını belirtmiştir.

İkinci sorun, toplumun yerel sorunların bağımsız çözümüne yönelik hazır olmaması veya bu hazırlığın çok düşük düzeyde olmasıdır. Katılımcıların %25,5'inden fazlası yerel yönetim seçimlerine katılmayacağını belirtirken; %15,5'i yerel makamlara güvenmemenin yanı sıra onların varlığına da ihtiyaç duymadığını ifade etmiştir. Öyle görünüyor ki, yerel toplum, demokratik bir toplumun temelleriyle çelişen bu süreçlere katılmak ya da süreçleri kontrol etmek istemeyerek tüm sorunların çözümünü merkezi bürokrasiye devretmektedir.

Rusya'da demokratik süreçlerin gelişiminin üçüncü sorunu, hükümet temsilcileriyle oligarşisinin iç-içe geçmiş olması ve sıkı ilişkisi hakkında istikrarlı bir kamuoyunun mevcut olmasıdır.

Bu çalışma ile bu sorunların incelenmesi küreselleşme süreçlerinin yerel yönetim kurumlarının gelişimi üzerindeki etkisi, toplumun yerel yönetim kurumlarına karşı ilgisiz tutumu ve yerel yönetim yetkililerinin temsilcilerine olan son derece düşük güveninin nedenleri ortaya konulmuştur. Bu doğrultuda gerçekleştirilen sosyo-politik denetim, toplumun %53'ünün yerel yönetimin eylemleri ve kararlarının ilgi alanlarına ve kendi zenginleşmesine hizmet etmeyi amaçlayan sermayenin bir uzantısı olarak gördüğünü belirtmiştir.

İnsan ve devlet, toplum ve devlet arasındaki asırlık bağlar yıkılmakta, devlet ve yerel yönetim düzeyinde sosyal sözleşmenin temel ilkelerinden biri olan toplumun sosyal olarak korunması, hakları, özgürlükleri ve devlet tarafından çıkarları karşılığında ülkenin vatandaşlarının devlete sadakati ilkesi çökmektedir. Bunun yerine, devlet ve yerel yönetim tarafından sermaye ve oligarşinin çıkarlarının uygulanması ve korunması, demokratik süreçlerin ve yerel yönetimin geliştirilmesi fikrini tamamen gözden düşürmektedir.

Küreselleşme döneminde yerel yönetimlerin gelişiminin bir sonraki sorunu, oy hakkı alanında devlet politikası ve yerel yönetimlere nitelikli kadrolarının sağlanmasıdır. Modern siyasi iktidarın tüm sistemi, merkezileşme

ilkeleri üzerine kurulmuştur. Bu, devlet gücünün inşasında yukarıdan aşağıya doğru ilkesine uygun gerçekleşmesinde ve siyasi partilerin, hareketlerin, toplum örgütlerinin bir lider etrafında birleşme ilkesine göre inşa edilmesinde kendini göstermektedir.

Bu tür devlet inşası süreci ve yönetici kesimi belirleme ilkeleri devlet yönetimi ve yerel yönetimlerin kalitesini ve en önemlisi özünü etkilemektedir. Bir bölgenin veya belediyenin başında bir kişi, mesleki nitelikleri ve bilgisi yerine kişisel bağlılık veya yakınlık ilkesine göre atanması bunun en bariz örneğidir. Bölge vali seçimlerinin kaldırılması, seçim yasalarında bir dizi yasa ve değişiklik getirilmesi, seçim prosedürlerinin azaltılması ve vatandaşların doğrudan iradesine karşı haklarını ihlal etmek bunun nedenleri arasında gösterilebilir.

Yerel siyasi ve yönetsel seçkinlerin niteliksel açıdan gelişiminin bir diğer önemli sorunu, bölge belediye başkanları ve valilerin mesleki eğitimi, nitelikleri ve eğitim seviyesi oluşturmaktadır. Sosyo-politik denetim çalışmasının sonuçlarına göre, köy ve belde konseyi yöneticilerinin %37'si yüksek eğitime sahip değil iken; kentsel yönetim yetkililerinin %34'ü yönetim ve hukuk alanında bilgi düzeyini artırmak istemektedir.

Yerel Yönetimler ve Hizmet Kalitesi

Vatandaşların sorunlarına ve arzularına en yakın olan ve demokratik temellerin gelişiminin ana göstergelerinden biri olan yerel yönetimlerin sınırlarında ana sorunlar yoğunlaşmaktadır. 1985'ten bu yana Rusya devleti yerel yönetimi, toplumun ve devletin doğrudan ve dolaylı yönetiminde nüfus haklarının uygulanması için bir sistem kurmaya çalışmaktadır. Bugüne değin bu süreç hâlâ tamamlanmamıştır. Sosyo-politik denetimin sonuçları, idari yöneticilerin %55'inin sosyal sorunların (sağlık, ekoloji, eğitim, konut vb.) çözümüne herhangi bir katkı yapmadığını kabul ettiğini göstermektedir.

Yönetimsel hasımlık, kaçınılmaz olarak yönetsel karar alma krizine, demokratik durgunluğa ve nihayetinde devlet güvenliğine yönelik bir tehdide yol açmaktadır. Bu sebepten, bu durumun nedenine, Rus toplumunda kendi kendini organize etme süreçleri mümkünlüğüne, bağımsız olarak vatandaşların sorumluluğuna, Rus toplumunun gelişmiş bir demokrasi için hazır olup olmadığı yönünde sorular ortaya çıkmaktadır.

Rus devletinin tarihi, demokratik düzen ve öz-yönetim örneklerine sahiptir. Kiev Rus, Novgorod Cumhuriyeti ve hatta Altınordu döneminde demok-

rasinin bazı unsurları mevcutken; Rusya'ya katılmadan önce, Başkurdistan Cumhuriyeti'nde de yerel özyönetim sorunlarının ortaklaşa çözüldüğü bir ulusal meclisin demokratik kurumu olan Kurultay vardı. Benzer biçimde, Sovyet döneminde, sosyal ve ekonomik nitelikte kararların alındığı yerel özyönetim organlarından olan bir konseyler sistemi mevcuttu.

Bununla birlikte, tarihsel geleneğe sahip olunmasına rağmen, mevcut durumda ne toplum ne de yönetici elit kesim, kamu yönetimi sisteminde ve yerel yönetim alanında küresel dönüşümleri rasyonel ve tüm yönleriyle kabul lenmeye hazır olmadıklarını gösterdiler. Bunun bir nedeni, değişen koşullara uygun faaliyet yürütecek yetersiz teorik ve metodolojik temelin olmamasıdır. Hatta yerel yönetimlerin daha da geliştirilmesi fikri bir krizle karşı karşıyadır. Bu durum tüm toplumu bir bütün olarak etkilemekte ve demokrasinin en önemli ilkesi olan yurttaş sorumluluğu ilkesini zedelemektedir. Oysa bu ilke devletin ve toplumun aşamalı gelişimi mümkün kılmaktadır. Mevcut olumsuz durumu derinleştiren nedenlerden biri sosyo-politik ve ekonomik süreçlere etki eden kararların alınması öncesinde stratejik ve taktik ölçümlerin yapılmaması, durumun alternatif gelişimine yönelik öngörünün ortaya konulmamasıdır. Sıkı kontrol mekanizmasının hâkim olduğu Sovyet merkezi devletin çok uzun süre varlığı bu durumun başlıca nedeni olarak gösterilmektedir. Bu dönem, rekabetçi bölgesel siyasi elit gelişimine katkıda bulunmamıştır. Sonraki yeniden yapılanma dönemi ve SSCB'nin çöküşü, Federal yetkililerin yerel yönetim sorununa yönelik ilgi ve dikkatlerinin olmamasından ötürü yerel yönetimin gelişimi üzerinde yararlı bir etkiye sahip değildi. "Egemenliklerin geçit töreni", siyasi bir bölgesel yönetim kültürünün yokluğu, herhangi bir sivil bağımsızlığın ve kişisel sorumluluğun devlet tarafından bastırılması nedeniyle onlarca yıldır köreltilen katı bir merkezi idari miras, idari bozulmaya, sosyo-ekonomik bağlarda önemli bir kopmaya ve yerel yönetimin bir klan sisteminin yaratılmasına yol açmıştır. Rusya Federasyonu Devlet Başkanı Vladimir Putin tarafından yürütülen iktidarın dikey güçlendirme sürecinin geniş toplumsal kesim tarafından destek bulması bu durumla ilişkilendirilmektedir. VÇIOM (Rusya Kamuoyu Araştırma Kurumu) tarafından cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Rusya genelinde yapılan oylama sonuçlarına ilişkin araştırma bulguları bu tezi açıkça kanıtlanmaktadır. Bu bağlamda demokratik bir federal devletin inşası ve güçlendirilmesine yönelik çalışmalar daha da önemli hale gelmiştir.

"Yerel Yönetim Yasası", bölge valisinin halk tarafından değil, yerel parlamento tarafından seçilmesine izin vermektedir. Böylesi bir durum, yürütme

sisteminin yerel yönetimler düzeyinde güçlendirilmesine izin vermektedir. Yönetici seçme için bu yöntemin kullanılması demokratik ilkelere, yerel öz-yönetimlerin bağımsızlığına ve özgürlüğüne bir ihlal değildir, çünkü temsilci organı milletvekilleri vatandaşları tarafından seçilmiştir ve halkın kendi çıkarlarını temsil etmeleri ve parlamento yetkilerini kullanmaları için milletvekillerine emanet edilmiştir.

Yerel yönetimlerin başkanlarının atama sisteminin her zaman mevcut olduğu ve dikey yürütme gücünün, seçicilik ve atamanın makul bir kombinasyonu ilkeleri üzerine inşa edildiği Başkurdistan Cumhuriyeti deneyimi, böyle bir yönetim sisteminin uygulanabilirliğini ve etkililiğini göstermektedir. Başkurdistan ana makroekonomik göstergeler açısından, Rusya Federasyonu'nun kurucu kuruluşları arasında yüksek bir nota sahip olduğunu söylemek yeterlidir. Uluslararası derecelendirme kuruluşu Fitch Ratings, Başkurdistan Cumhuriyeti'nin uzun vadeli kredi notunu istikrarlı bir tahminle BBB seviyesinde doğruladı. Bu karar ajans tarafından 22 Mayıs 2020'de verildi. Ajansın analistleri, Cumhuriyetin olumsuz şoklara karşı iyi bir dirençle sahip olduğu ve dengeli bir borç politikası yürüttüğü sonucuna vardı. Güncellenmiş bir derecelendirme senaryosuna göre, Cumhuriyetin bağımsız olarak kredibilitésinin değerlendirilmesi, Koronavirüs pandemisi ve petrol fiyatlarındaki düşüş nedeniyle Rusya'daki GSYİH büyümesindeki öngörülen düşüşe rağmen, yüksek bir seviyede değişmeden kalmıştır.¹

Çok uluslu bir devlet koşullarında, 10'u beş binden fazla olmayan nüfusa sahip yüzden fazla milletten temsilcinin yaşadığı Başkurdistan Cumhuriyeti, merkezi ve yerel yönetimler arasında istikrar, yapıcı etkileşim sağlamanın olumlu bir örneğidir. Bu deneyim yıllar içinde test edilmiştir. Başkurdistan'ın Rusya'ya ilhak edilmesiyle feodal çekişme, siyasi ve bölgesel parçalanma son bulmuştur. Başkurtların etnik konsolidasyonu gerçekleşmiş, halkların ekonomisi, yönetimi, ticareti ve karşılıklı manevi, kültürel ve ekonomik zenginleşmesine katkıda bulunulmuştur.

Sonuç

Sonuç olarak, bugün yerleşik geleneklerin ve modern gerçekliklerin, sosyal süreçlerin modellenmesi ve inşası, temelde yeni sosyal teknolojilerin

¹ <https://minfin.bashkortostan.ru/presscenter/news/281054/>

oluşturulması ve uygulanması, demokratik temellerin daha da geliştirilmesini ve yerel yönetimlerin güçlendirilmesini amaçlayan bir dizi yöntem ve örgütsel prosedürlerin geliştirilmesi sosyolojik olarak anlaşılması son derece gereklidir.

Yeni endüstriyel teknolojilerin ve endüstrilerin tanıtılmasının mutlaka daha iyi bir yaşama yol açmadığını anlamak gerekmektedir. Küreselleşme süreçleri ekonomik ve politik krizleri engellemez. Ancak küreselleşme sürecinde geleneksel yaşam tarzının ihlali her yerde görülmektedir. Öte yandan, ilk bakışta bazı yerel unsurlar jeopolitik öneme sahip olabilir. Küreselleşmeden uzaklaşmak ya da reddetmek imkansızdır, ancak düzenleme sürecine yardımcı olacak gerekli sosyal teknolojilerin araştırılması ve geliştirilmesi yoluyla doğallığını ve yıkımını önlemek mümkündür. Eski zamanlarda dedikleri gibi, nereye gideceğini bilmeyen bir gemi için hiçbir rüzgâr elverişli olamaz. Ülkenin dengeli bir stratejiye ihtiyacı vardır. Bu anlamda, doğru stratejinin ve yetkin sosyal teknolojilerin mevcut olması Rusya Federasyonu ve bölgeleri için küresel süreçlerden yararlı sonuçlar hasıl etmeyi mümkün kılacaktır.

Kaynakça

- Социальные технологии развития современных обществ/Г.Т. Галиев, И.З. Гимаев. – Уфа: «АкИдель Пресс», 2014. – 263 с. (Türkçesi G. Galiyev, İ. Gimayev, (2014) Çağdaş Toplumların Gelişiminin Sosyal Teknolojileri, Ufa, Akidel Yay.,)
- Социальные технологии. Ресурсы. Аудит: В 2-х т. Т.1./Г.Т. Галиев, В.И. Патрушев. – Уфа: «Гилем», 2011. – 240 с. (Türkçesi Galiyev, G, Patruşev, V.İ. (2011), Sosyal Teknolojiler. Kaynaklar. Denetim, 2.Cilt,, Ufa, Gilem yay)
- Технологии управления социальным аудитом/Под ред. Г.Т. Галиева. – Уфа: «Гилем», 2009. – 336 с. (Türkçesi Ed6Galiyev, G.,(2009) Sosyal Denetim Yönetiminin Teknolojisi, Ufa, Gilem Yay.
- Цивилизация и культура межнациональных отношений/Г.Т. Галиев, И.З. Гимаев. – Уфа: «Башкирская энциклопедия», 2018. – 112 с. (Türkçesi G. Galiyev, İ. Gimayev, (2018), Milletlerarası İlişkilerin Medeniyeti ve Kültürü, Ufa: Başkurt ansiklopedisi)
- Человек и общество: проблемы социальной технологии/Г.Т. Галиев, И.З. Гимаев. – Уфа: Издательство «Бела река», 2017. – 127 с. (Türkçesi G. Galiyev, İ. Gimayev, (2017), İnsan ve Toplum: Sosyal Teknoloji Sorunu, Ufa, Bela Reka Yay.,)